दशरथ

- झुडूपवर्गीय व प्रथिनांचा उत्कृष्ट स्त्रोत
- पेरणीची योग्य वेळ : खरीप हंगाम
- प्रसार : बियाणे
- बियाणे दर : ३-४ किलो / हे
- लागवडीचे अंतर : ६० x १० सें.मि.
- कापणी वेळापत्रक : पहिली कापणी ८५ ते ९० दिवसांनी,
  दुसरी ५५ ते ६० दिवसांनी
- हिरवा चारा उत्पादन : ३० ते ४० टन /हे/वार्षिक
- हलक्या जमिनीत लावण्यासाठी उत्तम पर्याय

ओट/ सातु

- प्रथिनांचा मुबलक स्त्रोत (७ ते ११ %)
- वाण : फुले हरिता (आर.ओ.-१९),
  यु.पी.ओ-०४-१,जे.एच.ओ-९९-१

- प्रसार : बियाणे
- पेरणीची योग्य वेळ : रबी हंगाम
- बियाणे दर : १०० किलो /हे
- लागवडीचे अंतर : ३० x १० सें.मि.
- कापणी वेळापत्रक : पहिली कापणी ७० ते ७५ दिवसांनी,
  दुसरी कापणी ४५ ते ५० दिवसांनी
- वार्षिक कापणी : २ कापणी
- हिरवा चारा उत्पादन : ४० ते ५० टन /हे/वार्षिक
- चाऱ्यातील सर्वोत्कृष्ट चारा

सुबाभुळ

- बहुउद्देशिय झाड
- वाण : के-६७, के-७४०, के-६३६
- बियाणे दर : ४ ते ५ किलो /हे
- लागवडीचे अंतर : १ x १ मि.
- कापणी वेळापत्रक : ६० दिवसांनी
- हिरवा चारा उत्पादन : ५० ते ६० टन/हे/वार्षिक

चारा पिक / लागवड तंत्रज्ञान	जमीन	हंगाम	पाणी व्यवस्थापन	हिरवा चारा उत्पादन (टन/हे/वार्षिक)	
ज्वारी	मध्यम ते भारी व निचरा होणारी	खरीप व रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	१५० ते १७०	
बाजरी नेपियर हायब्रीड	मध्यम ते भारी व निचरा होणारी	खरीप व रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	२५० ते ३००	
मका	भारी व निचरा होणारी	खरीप व रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	६० ते ७०	
ल्युसर्न / लसूण घास	मध्यम ते भारी व निचरा होणारी	रब्बी	८ ते १० दिवसांच्या अंतराने	१०० ते ११०	
बरसीम	भारी व निचरा होणारी	रब्बी	८ ते १० दिवसांच्या अंतराने	४० ते ४५	
स्टायलो	मध्यम ते भारी व निचरा होणारी	खरीप व रब्बी	८ ते १० दिवसांच्या अंतराने	३० ते ४०	
चवळी	भारी व निचरा होणारी	रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	३५ ते ४०	
दशरथ	हलकी व निचरा होणारी	रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	३० ते ४०	
ओट/सातु	भारी व निचरा होणारी	रब्बी	८ ते १० दिवसांच्या अंतराने	४० ते ५०	
सुबाभुळ	हलकी व खडकाळ जमीन	खरीप व रब्बी	१० ते १५ दिवसांच्या अंतराने	५० ते ६०	

डॉ. हेडगेवार सेवा समिती

कृषि विज्ञान केंद्र, नंदुरबार

पशुधनासाठी हवामान बदल पुरक चारापिके

श्री. राजेंद्र दहातोंडे
वरिष्ठ शास्त्रज्ञ व प्रमुख

डॉ. आदित्य देशपांडे
विषय विशेषज्ञ (पशुवैद्यकिय)

श्री. जयंत उत्तरवार
विषय विशेषज्ञ (कृषि अभियांत्रिकी)

राष्ट्रीय जलवायू समुत्थानशील कृषितील नवप्रवर्तन (निक्रा)

NICRA

डॉ. हेडगेवार सेवा समिती
कृषि विज्ञान केंद्र, नंदुरबार
मु.पो. कोळदा ता.जि. नंदुरबार -४२५ ४१२ (महाराष्ट्र)
kvk_ndb@yahoo.com 02564 - 299315 www.nandurbar.kvk8.in

✲ प्रस्तावना

सद्यस्थितीत हवामान बदलामुळे पशुधन प्रबंधनावर हवामानाचा व कमी दर्जाच्या चारा उपब्लधतेमुळे पशुधनाच्या उत्पादनावर प्रतिकुल परिणाम होत आहे. यासाठी विविध उपाययोजना जसे उत्कृष्ट हिरवा चारा उत्पादन, सुक्या चाऱ्याचे मुल्यवर्धन करुन पशुधनास खाद्य व्यवस्थापनामध्ये असावे. त्यासाठी हिरवा चारा उत्पादन (एकदल किंवा द्विदल) गरजेचे आहे. हिरवा चारा पशुधनास विविध जीवनसत्वे, खनिजे, कर्बोदके व प्रथिने (अल्पशः) पुरविते.

✲ हिरव्या चाऱ्याचे फायदे

१) जनावरांच्या पचनक्रियेसाठी, प्रजोत्पादनासाठी व शरीराचे तापमान नियंत्रित ठेवण्यासाठी हिरव्या चाऱ्यामुळे मदत होते.

२) हिरव्या चाऱ्यामुळे जनावरांची उर्जेची गरज भागविली जाते.

३) हिरव्या चाऱ्यातील "अ" जीवनसत्वाच्या मुबलक उपलब्धतेमुळे प्रजोत्पादनसाठी मदत होते.

४) जनावरांच्या आहार व्यवस्थापनात ७५ % हिरवा चारा द्यावा.

✲ हिरवा चारा लागवडीतील महत्वाचे घटक

पशुंची संख्या, हंगाम, दररोजची चाऱ्याची गरज, पाण्याची उपलब्धता व चारा वाणांची निवड.

ज्वारी

- ✲ बारमाही ज्वारी वर्गीय चारा पीक
- ✲ वाण : COFS-३१ आणि COFS-२९
- ✲ प्रसार : बियाणे, ठोंब
- ✲ बियाणे दर : ८ ते १० किलो / हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ४५ x १५ सें.मि
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : पहिली कापणी ७० ते ७५ दिवसांनी, दुसरी ४५ ते ५० दिवसांनी
- ✲ वार्षिक कापणी : ५ ते ६ वेळेस
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : १६० ते १७० टन /हे /वार्षिक
- ✲ अधिक पाने असणार चारा

बाजरी नेपियर हायब्रीड

- ✲ बारमाही चारा पीक
- ✲ वाण : DHN-६, फुले यशवंत, फुले जयवंत
- ✲ प्रसार : ठोंब
- ✲ ठोंबाची संख्या : १२०० /हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ९० x ९० सें.मि.
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : पहिली कापणी ७० ते ७५ दिवसांनी, दुसरी ४५ ते ५० दिवसांनी
- ✲ कापणीची संख्या : ५ ते ६ /वर्ष
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : २५० ते ३०० टन /हे/ वार्षिक

मका

- ✲ जास्त उत्पादन देणारे चारा पिक
- ✲ वाण : अफ्रिकन टॉल, जे.१००६
- ✲ प्रसार : बियाणे
- ✲ बियाणे दर : ४० ते ४५ किलो / हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ४५ x ४५ सें.मि.
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : फक्त एक कापणी दुधाळ अवस्थेत (५०-६० दिवस)
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : ६० ते ७० टन /हे/वार्षिक

ल्युसर्न/लसूण घास

- ✲ प्रथिनांचा मुबलक स्त्रोत
- ✲ वाण : आर. एल.-८८,आनंद -२
- ✲ पेरणीची योग्य वेळ : रबी हंगाम
- ✲ प्रसार : बियाणे
- ✲ बियाण्याचे प्रमाण : ८ ते १० किलो/हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ३० x १० सें.मि.
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : पहिली कापणी ६० ते ६५ दिवसांनी त्यानंतर प्रत्येक २५ ते ३० दिवसांनी
- ✲ हिरवा चारा उत्पादनः १०० ते ११० टन/हे/वार्षिक
- ✲ दुधाचे उत्पादन आणि गुणवत्ता वाढवते.

बरसीम

- ✲ वार्षिक चारा पिक
- ✲ पेरणीची योग्य वेळ : रबी हंगाम
- ✲ प्रसार : बियाणे
- ✲ बियाणे दर : २० ते २५ किलो /हेक्टर
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : पहिली कापणी ४० ते ४५ दिवसांनी, दुसरी कापणी २० ते २५ दिवसांनी
- ✲ वार्षिक कापणी : दोन वेळा
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : ४० ते ४५ टन /हेक्टर
- ✲ दुग्ध उत्पादन व खुराकाची कमतरता भरुन काढणारे चारा पिक

स्टायलो

- ✲ प्रथिनांचा मुबलक स्त्रोत
- ✲ पेरणीची योग्य वेळ : खरीप हंगाम
- ✲ प्रसार : बियाणे
- ✲ बियाणे दर : ८ ते १० किलो /हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ३० x १० सें.मि.
- ✲ कापणीचे वेळापत्रक : पहिली कापणी ८५ ते ९० दिवसांनी, दुसरी कापणी दर ५५ ते ६० दिवसांनी
- ✲ वार्षिक कापणी : ४ कापणी
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : ३० ते ४० टन/हे/वार्षिक
- ✲ शेताच्या बांधावर लागवडीसाठी उत्कृष्ट चारा पिक

चवळी

- ✲ प्रथिनेयुक्त चारा पिक
- ✲ वाण : Bundel -१, Bundel -२, MFC-९-१, MFC-९-२
- ✲ प्रसार : बियाणे
- ✲ बियाणे दर : ४० किलो/हे
- ✲ लागवडीचे अंतर : ३० x १० से.मि.
- ✲ हिरवा चारा उत्पादन : ३५ ते ४० टन /हे/वार्षिक
- ✲ खुराकासाठी उत्कृष्ट चारा पिक